MOHÁCS ATLASZ

FŐSZERKESZTŐ:
Dr. Gyenizse Péter

TÁRSSZERKESZTŐK:
Dr. Pap Norbert és Dr. Kitanics Máté

SZERZŐK:
Dr. Fodor Pál, Dr. Gyenizse Péter, Dr. Kitanics Máté, Dr. Lóczy Dénes, Németh Gergő,
Dr. Pap Norbert, Szalai Gábor, Dr. Varga Gábor, Vlasics Bálint és Dr. Zagyi Nándor

A TÉRKÉPEKET SZERKESZTETTÉK:
Dr. Gyenizse Péter és Németh Gergő

A FÉNYKÉPEKET KÉSZÍTETTÉK:
Balogh Richárd, Dr. Gyenizse Péter, Mánfai György és Szalai Gábor

GRAFIKAI TERVEZÉS:
Kovács Melinda

KIADÓ:
Pécsi Tudományegyetem
Pécs, 2026

Készült a „Mohács 1526–2026, Rekonstrukció és emlékezet” projekt keretében

Tartalom

A Mohács Atlasz készítése még folyamatban van.
A tartalomjegyzék a végleges verzióban lesz elérhető.

Szerkesztés alatt...

Előszó

A *„Mohács 1526–2026 Rekonstrukció és Emlékezet”* tudományos program az 1526. évi mohácsi csata fél évezredes évfordulójához kapcsolódva egyedülálló, mintegy harminc kötetet eredményező vállalkozás, amely a történeti esemény újraértelmezését és emlékezetének kritikai vizsgálatát tűzte ki célul. E sorozaton belül a jelen Atlasz különleges helyet foglal el: összegző és szintetizáló munkaként a térbeliség eszközeivel kínál átfogó képet a csata környezetéről, lefolyásáról és utóéletéről az emlékezetben.

Az Atlasz egyszerre működik történeti, földrajzi és emlékezetpolitikai keretként. Települési és térségi léptékben mutatja be a mohácsi csata tágabb és szűkebb környezetét, feltárva a természeti adottságok – vízrendszerek, felszínformák, tájszerkezet – szerepét a hadiesemények alakulásában. Külön figyelmet fordít a történeti táj változásaira, amelyek a 16. századtól napjainkig jelentősen átalakították a csatatér értelmezésének lehetőségeit.

A kötet fontos újítása, hogy a jelenlegi adminisztratív viszonyokat is integrálja elemzésébe, a magyar–horvát határ mindkét oldalán vizsgálva a térszerkezetet és annak történeti rétegzettségét. Ezáltal a mohácsi csata nem csupán nemzeti, hanem regionális és transznacionális kontextusban is megjelenik.

Az Atlasz emellett áttekinti a csata emlékezetének alakulását, bemutatva azokat a koncepciókat és narratívákat, amelyek a 18. század végétől napjainkig formálták a mohácsi vereség értelmezését. E reflexív megközelítés szorosan kapcsolódik a program egyik központi törekvéséhez: a történeti tudás és a kollektív emlékezet közötti viszony feltárásához.

A kötet záró és egyben leginnovatívabb eleme a csata rekonstrukciója, amely a program kutatóinak saját munkáján alapul. A térinformatikai, történeti és terepi vizsgálatok integrálásával létrehozott rekonstrukció nemcsak új eredményeket kínál, hanem módszertani mintát is ad a történeti események komplex, interdiszciplináris feldolgozásához.

Az Atlasz így nem csupán kísérő kötete a sorozatnak, hanem annak egyik kulcsdarabja: olyan tudományos eszköz, amely a mohácsi csata térbeli, történeti és emlékezeti dimenzióit egységben teszi értelmezhetővé.

Pécs, 2026 nyara

Dr. Pap Norbert

Bevezetés

Az elmúlt évtizedek technológiai fejlődése és a változó társadalmi igények nyomán a térkép és az atlasz fogalmának szakmai értelmezése is jelentős átalakuláson ment keresztül. A 20. század első kétharmadában mind a földrajzi, mind a történeti atlaszok elsősorban – szinte kizárólagosan – a térképi tartalomra koncentráltak. E korszak szemléletét jól tükrözi Klinghammer István és Papp-Váry Árpád 1983-ban megjelent ('Földünk tükre a térkép'), mára klasszikussá vált meghatározása: „A korszerű atlaszok egységes tartalmú és kivitelű, egymással kapcsolatban álló és egymást kiegészítő térképek gyűjteményei."

Az 1980-as évektől kezdődően azonban egyre nagyobb számban jelentek meg olyan atlaszok – hazánkban is –, amelyek a térképi ábrázolást magyarázó szövegekkel, diagramokkal, táblázatokkal és fényképekkel egészítették ki. A Mohács Atlasz ebbe a korszerűbb, komplexebb szemléletű atlasztípusba illeszkedik.

Az atlaszok több szempont – így például az ábrázolt terület kiterjedése, tartalma, felhasználási célja vagy formátuma – alapján csoportosíthatók. A Mohács Atlasz ugyanakkor nehezen illeszthető a hagyományos kategóriákba: nem tekinthető sem megyei, sem városi atlasznak, mivel vizsgálati területe két kistájra terjed ki. Tartalmában egyaránt megjelenik a térség természet- és társadalomföldrajzi bemutatása, valamint a mohácsi csatához kapcsolódó helyszínek és események elemzése. Ennek megfelelően a mű leginkább „földrajzi és történeti tájatlaszként" határozható meg, amelynek záró, narratív fejezete kifejezetten a mohácsi csata problematikájára fókuszál.

A vizsgált két kistáj kiválasztását többéves kutatási tapasztalat alapozza meg. A mohácsi csatához köthető helyszínek nem korlátozódnak a Mohácsi-síkra, hanem kiterjednek a Mohácsi-szigetre is, hasonlóan Mohács városának történeti és jelenkori térbeli kiterjedéséhez. A közigazgatási határok – járási, (vár) megyei vagy országos szinten – nem követik megfelelően sem a kutatás tárgyát, sem az események térbeli logikáját. Bár a Magyar Nemzeti Atlasz 2018-as kiadásának tájföldrajzi fejezete már egyesítve kezeli e két területegységet, a közgondolkodásban élő földrajzi kép, valamint a Duna markáns elválasztó szerepe indokolttá teszi a hagyományos kistáj-beosztás alkalmazását. E megközelítés összhangban áll többek között a Pannon Enciklopédia sorozatban megjelent Magyarország földje (1997), valamint a Magyarország kistájainak katasztere (2010) című alapművekkel.

Célunk egy olyan magas szakmai színvonalú, ugyanakkor közérthető ismeretterjesztő atlasz létrehozása volt, amely tömören, vizuálisan gazdag módon és nem csupán jelen idejű perspektívából mutatja be a Mohácsi-sík és a Mohácsi-sziget természet- és társadalomföldrajzi sajátosságait. Mindez hozzájárul ahhoz, hogy a mohácsi csata eseményei pontosabban értelmezhetők és térben is elhelyezhetők legyenek.

A Mohács Atlasz három nagyobb tematikus egységre tagolódik.

Az első fejezet a természeti környezetet mutatja be, a földrajztudomány klasszikus logikáját követve: kitér a földtani felépítésre, a domborzatra, a vízrajzra, a felszínborításra és más meghatározó tényezőkre, ahol lehetséges, ott történeti kitekintéssel kiegészítve azokat.

A második fejezet azon településeket tárgyalja, amelyek belterülete részben vagy egészben a vizsgált kistájak határain belül fekszik. A térség általános társadalomföldrajzi jellemzése mellett részletes, illusztrált településismertetések is helyet kapnak.

A harmadik fejezet a kutatás középpontjában álló mohácsi csatát vizsgálja. Az eseményt először tágabb történeti kontextusba helyezi, majd részletesen elemzi magát az ütközetet, annak következményeit és emlékezetét. Meggyőződésünk, hogy az előző fejezetekben bemutatott földrajzi háttér ismerete jelentősen hozzájárul a csata mélyebb megértéséhez, hiszen az nem pusztán hadtörténeti esemény, hanem egyben társadalmi konstrukció is, amelyet a földrajzi keretek alapvetően befolyásolnak.

Pécs, 2026 nyara

Dr. Gyenizse Péter

A Mohácsi-sík és a Mohácsi-sziget helyzete, határai

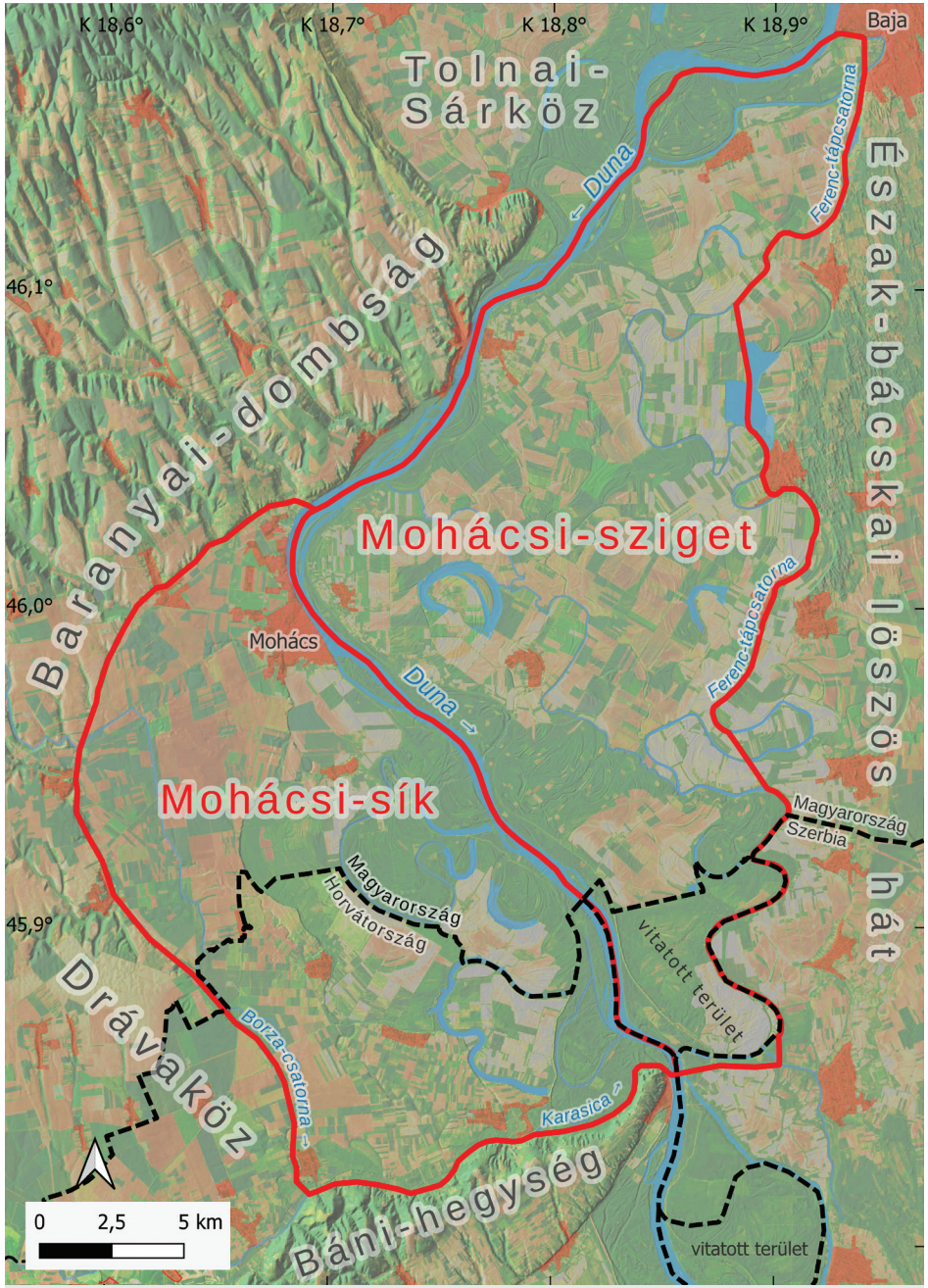
A Duna mentén kettő kistáj neve is tartalmazza a Mohács nevet: a Mohácsi-sík (más néven Mohácsi-terasz, Mohácsi teraszos sík) és a Mohácsi-sziget. Bár az első kistáj a Dunántúlon fekszik, a természeti adottságaik révén mégis mindkettő az Alföld, azon belül a Duna menti síkvidék középtáj részét képezi. Közigazgatási szempontból nagyrészt Magyarországhoz tartoznak, de kisebb részben átnyúlnak Horvátországba, illetve a sziget déli részének hovatartozásáról vita folyik Horvátország és Szerbia között.

A Mohácsi-síkot keletről a Duna folyam, délről a Karasica-patak és a Báni-hegység (más néven Baranyahát), nyugatról a Baranyai-dombság, illetve annak dél felé lealacsonyodó peremterületei, valamint a Karasica-csatorna határolják. Területe 262 km². Ezen fekszik Mohács, Lánycsók, Nagynyárád, Sátorhely, Kölked, Majs, Udvar, Duboševica (Dályok), Topolje (Izsép), Gajić (Hercegmárok), Draž (Darázs) és Branjina (Baranyakisfalud) települések belterülete (teljesen vagy részben).

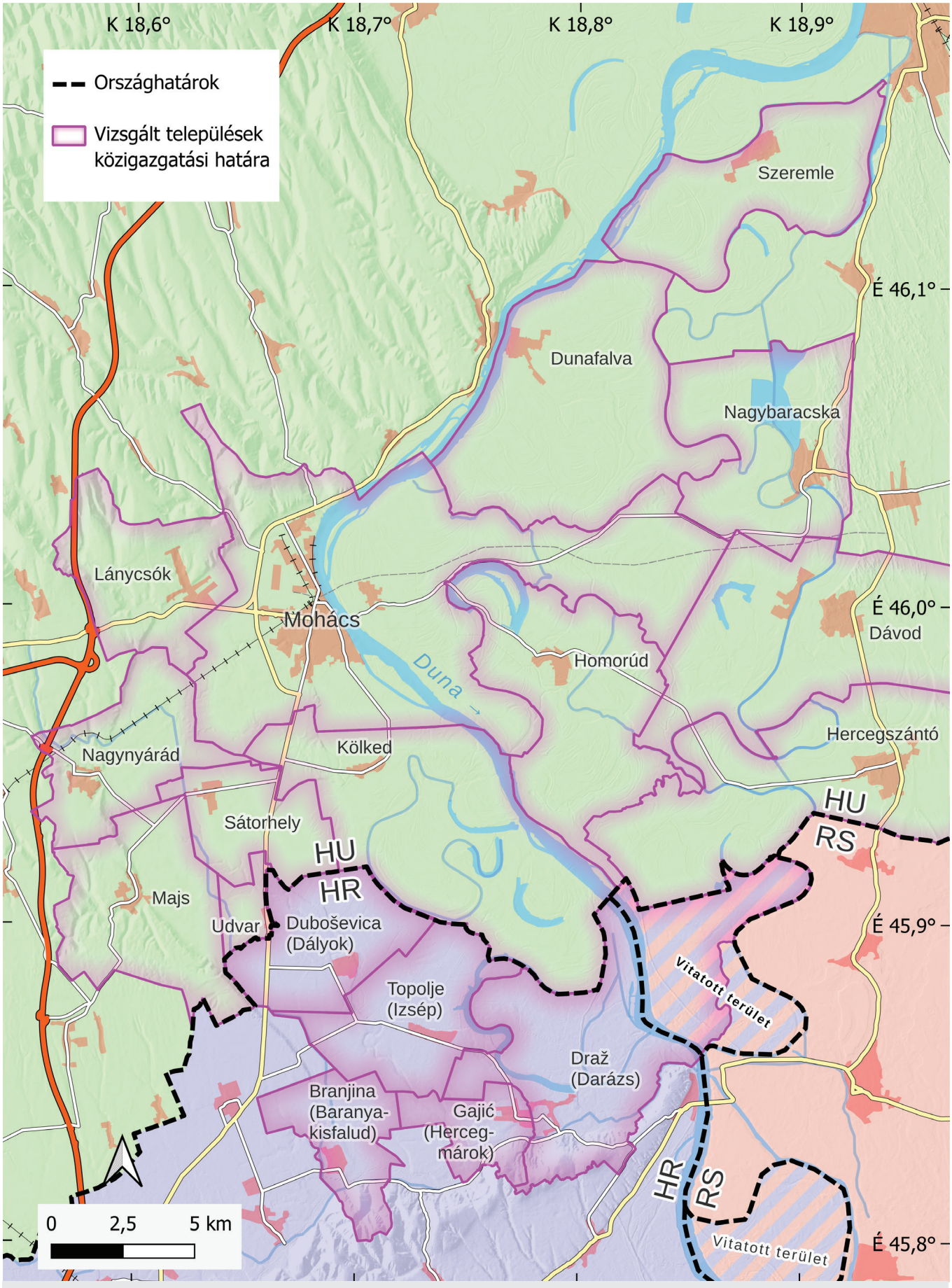
Az orsó alakú Mohácsi-szigetet keletről a Ferenc-tápcsatorna (részben igazodva a korábbi Baracskai-Dunához), illetve az Észak-bácskai löszös hát, nyugatról pedig a Duna folyam határolja. Területe 338 km². Ezen fekszik Szeremle, Dunafalva, Nagybaracska, Dávod, Homorúd és Hercegszántó települések belterülete (teljesen vagy részben).

A vizsgált kistájak elhelyezkedése (piros színnel jelölve)

A Mohácsi-sík és a Mohácsi-sziget határai (piros vonallal jelölve)

A Mohácsi-sík és a Mohácsi-sziget települései

www.mohacsatlasz.eu

A fejezet még szerkesztés alatt áll.
2026. augusztus 25-i állapot.